

СВЈЕТЛОСТ ТУМАЧЕЊА ПОЕЗИЈЕ

Немања Каровић, *Свејлосћ, изненада: о поезији Љубомира Симовића, Матије Бећковића и Бранислава Пејровића*, Фондација „Александар Невски” – Принцип, Београд 2024

Монографија *Свејлосћ, изненада: о поезији Љубомира Симовића, Матије Бећковића и Бранислава Пејровића* настала је на основу докторске дисертације Немање Каровића под називом „Поезија и поетика треће генерације српског послератног модернизма (Љубомир Симовић, Бранислав Петровић, Матија Бећковић)”, писане под менторством проф. др Предрага Петровића. Књига је овенчана Наградом „Димитрије Богдановић” за најбољу књигу у области хуманистичких и друштвених наука, коју додељује Научно удружење за развој српских студија из Новог Сада.

Кренувши од задатка да утврди поетички статус три пјесника у контексту развоја српског послератног модернизма, Немања Каровић је постигао много више од тога. Освијетлио је сложен, жив, динамичан пејзаж послератне српске поезије, пружајући увид у читав архипелаг пјесничких покрета и веома бројних индивидуалних стваралачких поетика.

Љубомир Симовић, Бранислав Петровић и Матија Бећковић представљају пјеснички трио у чијем су се пјесничком опусу срећно срели пажња књижевних истраживача и читалачке публике. Многа објашњења узрока који су довели до ове не тако честе појаве у књижевности, поезији нарочито, могу се наћи у Каровићевој књизи. Истраживач у опусу тројице пјесника проналази и описује поетичке сродности за које се испоставља да дјелују као снажније везивно ткиво него што би то била експлицитна припадност одређеном књижевном покрету, правцу или школи, обзнањена неким програмом или манифестом. Зближава их реакција на оне аспекте неосимболистичке парадигме који су били почели да одишу духом естетске истрошености. Ови пјесници то чине обнављањем идеје о комуникативном пјесничком језику, преусмјеравањем стваралачке пажње ка непосредним доживљајима реалног живота, те феноменима који долазе из области свакодневног искуства.

Након уводних разматрања о статусу Симовића, Петровића и Бећковића у развоју српске послератне поезије, у монографији слиједи три поглавља посвећена пјесницима. Већ се из прегледа наслова које је Каровић ставио под своју интерпретацијску лупу види да његово истраживачко прегнуће почива на свеобухватном познавању опуса пјесништва ових пјесника, а читањем монографије увиђа се да се, паралелно, и са истим поривом за свеобухватношћу, прате и често амбивалентне реакције књижевне критике на поезију одабраних пјесника. На тај начин Каровићева монографија постаје не само историја пјесничког казивања у послератној српској поезији већ и историја њених читања.

Систематично се, хронолошки, у овој монографији прате настанци Симовићевог поетског гласа и његовог лирског субјекта, коментарисани и аутопоетичким исказима самог пјесника, као и „разложне симпатије” (Мирковић) са којима се ова поезија прима у књижевним круговима од самих почетака. Указује се на амбивалентан однос пјесника према Милошу Црњанском, испољен, нарочито, по Каровићевом мишљењу, у *Словенским елеџијама*, као и однос према „разноврсним модернистичким зрцалима српске песничке традиције” (Каровић). Тако се примјећују „дискретни призиви” Настасијевића, Попе, Миљковића... Трагајући за коријенима визије у којој поезија може постојати интензитетом објективних ствари, аутор успоставља убједљиву релацију нашег пјесника са Рембоом и Бодлером. Овакав закључак води до увида о снажној резонанци српске поезије са назначеном линијом развоја модерне пјесничке традиције. У Симовићевим „Епитафима” аутор монографије препознаје прве импулсе пјесниковог поетичког саморазумијевања, а у пјесми „Епитаф за трећи вод” „тежњу за остварењем живог људског говора” (Делић), која ће, тврди Каровић, „темељно обележити целокупно стваралаштво Љубомира Симовића”. Поводом *Веселих њрбоба* Каровић наставља да прати сазријевање метапоетске мисли код Симовића, али и другу појаву Милоша Црњанског на његовом поетичком обзорју. Дио у раду посвећен *Последњој земљи* доноси анализу *Portus regiusa* – прве Симовићеве поеме, поводом које се истиче иновација лирског израза увођењем чинилаца који припадају епском и драмском изразу. Поводом *Шлемова* Каровић истиче њихову „готово прекретничку улогу”, те пјевање „језиком универзализованих војничких доживљаја”. Такође, изриче се став „да су овом збирком установљени поједини поетски поступци што ће се у песниковим каснијим лирским објавама усталити као маркантна обележја његове стваралачке физиономије”. Збирку *Уочи њрећих њејлова* аутор означава као „расвит Симовићеве поезије”, тумачећи како у њој наноси фолклорног искуства учествују у изградњи пјесничке слике свијета. Аутор овдје анализира Симовићеве препознатљиве поступке као што су гротескна стилизација ратних призора, иронија, апсурд и црни хумор, као и колективни лирски субјект и употребу разговорног језика. Привилегован статус у Каровићевој монографији има Симовићева поема *Субоџа* – цијело поглавље је посвећено „лелујавом лику из крчме и метежу расутих реплика”. Аутор *Вигик на две воде* види као зенит Симовићевог поетичког развоја и поклања пажњу сликама окупационе стварности, поетском доживљају свијета и динамици видљивог и невидљивог. Све израженија поетска заокупљеност проблемима националне судбине, изражена у збиркама *Уочи њрећих њејлова* и *Вигик на две воде*, добија наставак у збирци *Ум за морем*, коју Каровић тумачи као вид пјесникове друштвено ангажоване поезије, од чијих се замки по умјетничко биће пјесама пјесник штити увјерењима да би политичка

пјесма требало да има својеврсно апотропејско дејство и да „у поезији може да буде онолико политике колико у политици има трагедије”. Симвићеве *Источнице* интерпретирају се с обзиром на контекст сукоба са ревноним чуварима комунистичког поретка и смутним часовима *вунених времена*. Као фигуре страшног опирања ништавилу, у ову Симвићеву књигу ушле су жене о којима је представа овдје проширена, доживљајно продубљена и обогаћена „разноврсним митско-символичким слојевима значења” (Каровић). Као тачку коначног симболичког уцелињења књижевноумјетничке визије жене и врхунац пјесникове религиозне осјећајности тумачи се *Десет обраћања Бојородици Тројеручици Хиландарској*.

На једнако посвећен начин Каровић је испратио и стваралаштво Матије Бећковића, од успјехом *Вере Павладољске* потиснуте ране поезије, у којој аутор монографије препознаје дискретне мотивске заметке пјесникових будућих великих тема и трајних стваралачких преокупација. Поводом *Вере Павладољске* Каровић је скренуо пажњу на „у притајеном симболичком савезу са њом” присутну непријатељску фигуру метка луталице, истакнуту и насловом следеће пјесникове књиге, у којој аутор монографије види и „кључну, иако изразито динамичну, координату представљеног поетског света”. Као што је освијетлио однос Симвића према Црњанском, Каровић спушта и сноп свјетлости на Бећковићев однос према Миљковићу. Успоставља се веза и по књижевноисторијској хоризонтални између Бећковића и Симвића, с обзиром на упућивање погледа ка свијету из перспективе постојања с оне стране гроба и, с тим здруженом, привржености предјелима оностраности и виталистичког импулса. Збирка *Тако је љоворио Маиција* означена је као дјело „којим је аутор симболички окончао минуло доба властитих књижевних почетака”, на шта, поред осталог, упућује и сугестиван наслов књиге. Међутим, *Тако је љоворио Маиција* је књига поводом које је у критичкој рецепцији уз Бећковићево име дефинитивно срасла етикета естрадног пјесника, на шта Каровић скреће пажњу у посебном дијелу своје монографије, постављајући питање која су то тачно поетска својства навела критичаре да у Бећковићевој поетичкој физиономији са сигурношћу препознају црту естрадизма. Као најзначајније аутопоетичко остварење из дотадашњег дијела Бећковићевог опуса протумачена је пјесма „Доста је било”. Након тога, Бећковићев опус и Каровићева монографија окрећу се поемама написаним ровачким идиомом. Поводом њих, тумач издваја Бећковићев поступак набрајања као једну од специфичности Бећковићевог пјевања која се усталила након књиге *Рече ми један чоек*. Бећковићев ровачки триптих аутор монографије *Свјетлост*, *изненада* означава као један од најзначајнијих пјесничких догађаја у дугом и сложеном развоју српског послератног модернизма.

Знатан поетички допринос том развоју, према Каровићевом мишљењу, пружила је и Петровићева књига из 1961. године – *Моћ љовора*. Тумач

наглашава њен комуникативни али не и значењски једноставан пјеснички језик, обраћање такозваном обичном човјеку те интензивну моћ чуђења. Бројни аспекти освијетљени су и у вези са Петровићевим *Градилишћем*: обликотворна разноликост и стилско-изражајна неуједначеност које „донекле значењски хомогенизује круг Петровићевих повлашћених тема, као што су човек, рођење, детињство, љубав и смрт, чију лирску артикулацију песник повремено прожима аутопоетичким и метапоетским нагласцима”, неоавангардни импулс који се јавља као „естетски нанос, семантичка нијанса или стилска драж, али не и као дубље уметничко опредељење”, неодгонетљивост поријекла гласа који изговара стихове, фолклорно-симболички темељи и веза са *Зигањем Скадра*, веза са Растком Петровићем, метапоетско-лудистички епилог... У Петровићевом предосећању будућности Каровић ће видјети *црну љрују* трагичке осјећајности, а у *Прилоу за европску историју (из дневника)* и *Добровољном љрилоу за националну историју* Петровићеве прилоге за историјски портрет античовјека, али и детронизацију националних митова. *Предосећање будућности* послужиће као повод да се проговори о раслојавању пјесничког бића, неоромантичарским лутањима лирског субјекта, као и о *есхајологији* Бранислава Петровића која га, уз бројна друга својства, поетички зближава са Симвићем и Бећковићем.

Монографија *Светлосћ, изненада* завршава се свеобухватним компаративним погледом на стваралаштво Симвића, Бећковића и Петровића и закључцима заснованим на претходном детаљном ишчитавању њихових опуса. Дјелом тројице пјесника упућен је позив на нова читања српске поезије друге половине двадесетог вијека. У случају Немање Каровића, није остао без драгоцјеног одзива.

Мр Бојан РАЈЕВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
bojanrjv@gmail.com

ПУТЕВИМА ВЕЛИКОГ ЖЕНСКОГ

Славица Гароња, *Од Црвенкосе боиње до слейих љевачица*, Прометеј, Нови Сад 2023

Након запаженог научноистраживачког и приређивачког рада у сфери фолклористике и женске књижевности, професорка и књижевница Славица Гароња још једном полази „трагом матријархата на Балкану и ’женског начела’ у српској народној песми”. Посреди је поднаслов њене